

Ερωτήματα περί δημιουργικότητας

Αναζητούμε τη δημιουργικότητα στους καλλιτέχνες, προωθούμε τη δημιουργικότητα στις σύγχρονες επιχειρήσεις και στο ιδεατό μοντέλο του ηγέτη, ερευνούμε τα χαρακτηριστικά του δημιουργικού προσώπου ή της δημιουργικής διαδικασίας υπό το πρίσμα της ψυχολογίας, προσεγγίζουμε την εξέλιξη των πολιτισμών και των κοινωνιών μέσα από τις δημιουργικές αλλαγές φάσεων, αναζητούμε πιθανώς παιδαγωγικές προτάσεις καλλιέργειας της δημιουργικής σκέψης των μαθητών στα εκπαιδευτικά συστήματα κατηγορώντας τα σχολεία ως αντιδημιουργικά – ότι και αν εννοεί καθένας με αυτό τον όρο – ενώ στην καθημερινή μας εμπειρία συχνά αξιολογούμε ως δημιουργικές ή μη ιδέες και πράξεις.

Πρόκειται άραγε για ένα νέο – ή και παλαιό – εννοιολογικό εργαλείο προκειμένου να προσεγγιστεί κάποιο κοινωνικό, φυσικό, ανθρώπινο φαινόμενο; Ποιο; Υπάρχει μία έννοια της δημιουργικότητας που με αφηρημένο τρόπο ενσωματώνει κάθε επιμέρους χρήση της; Πρόκειται για μια έννοια που θα μπορούσε να αναλυθεί σε εμπειρικούς παράγοντες, ώστε να εξεταστεί με τις ερευνητικές μεθοδολογίες της παραδοσιακής επιστήμης; Ή μήπως της αποδίδουμε την απλότητα της έκφρασης πολύπλοκων και περίπλοκων αλληλεπιδράσεων κάποιων χασοτικών συστημάτων, για να μην καταφύγουμε σε μεταφυσικού τύπου αναλύσεις-αποδοχές; Και πρωτίστως, γιατί μας ενδιαφέρει αυτή η έννοια;

Και συνεχίζουμε τα ερωτήματα: Σε τι διαφέρει η δημιουργική διάθεση μιας νοικοκυράς που μόλις επινόησε και έφτιαξε ένα νέο φαγητό από τη δημιουργική διάθεση του ζωγράφου που μόλις χάραξε μια νέα τεχνοτροπία; Γιατί δεν αρκεί η έννοια της νοημοσύνης για να καλύψει και τη δημιουργική νοητική ικανότητα; Τι κάνει κάποιους – ελάχιστους – ανθρώπους να μην μπορούν παρά να σκέφτονται δημιουργικά; Μπορεί κάτι να είναι να είναι δημιουργικό αλλά όχι χρήσιμο; Χρήσιμο αλλά όχι δημιουργικό;

Και αν αποδεχτούμε τέλος πάντων κάποιες απαντήσεις, πώς, με ποιο τρόπο μπορεί ένας άνθρωπος ή μια κοινωνία να αξιολογήσει και να ενισχύει τη δημιουργική της σκέψη και δράση;

Με άλλα λόγια, τι είναι δημιουργικότητα;

Η θέση των ερωτημάτων αυτών δεν υποδηλώνει οπωσδήποτε την ύπαρξη απαντήσεων. Είτε διότι αυτές κρύβονται πέρα από το επιστημολογικό μας πρίσμα, είτε διότι τα ερωτήματα δεν είναι ορθά. Ποια είναι η φύση της διαδικασίας, η οποία καταλήγει σε μια ξαφνική ενορατική εμπειρία που απαντά τόσο δημιουργικά σε ένα ερώτημα και με ποιο επιστημολογικό – μεθοδολογικό πρίσμα μπορεί να προσεγγιστεί, ίσως και να ελεγχθεί; Ποιος γονιδιακός σχηματισμός εποπτεύει, ποια συναπτικά δίκτυα νευρώνων, σε ποιες εξελικτικές συνθήκες και με ποιο ήθος;

Οι απαντήσεις πιθανώς να είναι τόσο ανοικτές όσο και η δημιουργική παραγωγή από τη φύση της. Πιθανώς να είναι τόσο απλές και προφανείς που αδυνατεί το επιστημονικό κοίταγμα να ανακατασκευάσει την πολυπλοκότητά τους. Απλές και πολύπλοκες όπως κάθε δημιουργική δράση της φύσης, όταν γεννά – δημιουργεί κάθε φορά ένα νέο μοναδικό οργανισμό. Όπως κάθε δημιουργική δράση του εγκεφάλου, όταν παράγει νέα και μοναδική – τουλάχιστον για τον ίδιο – γνώση.

Πόσο όμορφες μπορεί να φαίνονται απαντήσεις ποιητικού λογισμού, όπως: δημιουργικότητα είναι η τάση της φύσης του χωροχρονικά περιορισμένου ανθρώπου να ξεπεράσει αυτό τον περιορισμό, ή η ανταπόκριση του έρωτα στο θάνατο... Όμορφες, πιθανώς δημιουργικές, πλην όμως επιστημονικά ανούσιες... Ή όχι;